

ההתמודדות של ישראל מול טילי קרקע-קרקע – מענה והרתעה אופרטיביים

חיים אסא

ממד אופרטיבי מול ממד אסטרטגי

אחד הכשלים המושגיים בשיח הקשור להתמודדות עם איום טילי קרקע-קרקע (טק"ק) על ישראל טמון בטשטוש שבין האיום הקונוונציונלי הטמון בכלים אלה, לבין האיום הלא-קונוונציונלי. לשון אחר, עירוב וטשטוש בין התחום האסטרטגי והתחום האופרטיבי. לא פעם מוצג פתרון אסטרטגי המבטל מבלי דעת את הצורך בהתמודדות אופרטיבית.

עיקר יעדו של מאמר זה הוא להדגיש את הצורך בהתמודדות אופרטיבית עם איום הטק"ק, לצד ביסוס מרכיב ההרתעה, כלומר, הגדלה משמעותית של כוחו של חיל-האוויר, בעיקר בכל הקשור ליכולתו לפעול בטווחים ארוכים, ולנוכחות משמעותית ומרתיעה הן בסוריה והן בעירק, לפני מלחמה ובזמן מלחמה. יכולת זאת שקולה לאלמנטים הגנתיים ומרתיעים גם יחד.

יש להדגיש שאי-התמודדות אופרטיבית, דהיינו: העדר מענה אופרטיבי (אווירי, למשל) לאיום הקונוונציונלי, יאדיר את משקלו של המערך האסטרטגי של האויב. ולהפך: הכאת מערך הטק"ק בסוריה ובעירק תביא לצמצום משמעותי בערכו האסטרטגי, ובכלל, תהווה מכה בעלת ערך אסטרטגי מערכתי כולל על רצון ורציונל הלחימה שלו.

ההבדל המשמעותי בין מענה אופרטיבי למענה אסטרטגי

טמון בהזדמנויות. כלומר, המענה האופרטיבי אינו תלוי בהיקף ובעומק אפקט העונש שבכוונת ישראל ליצור מול מדינת אויב. הוא תלוי רק בשאלה אם מתקיים עימות אלים כלשהו או לא. במילים אחרות, המענה האופרטיבי אינו מתקשר לנושא "המכה השנייה". מענה זה אינו תלוי-תרחיש, ובעיקר עונה על התרחיש הסביר ביותר שאותו אמורות מדינות הטבעת הראשונה והשנייה סביב ישראל להפעיל: שיגור טילים קונוונציונליים לעבר יעדים צבאיים וגם אזרחיים בישראל, שאינו מחייב וגם לא יביא לתגובה לא-קונוונציונלית או אסטרטגית של ישראל. בתרחישים אלה, אי מענה של ישראל יפגע בכושר ההרתעה שלה, ויעצים את משמעותו האסטרטגית של מערך הטק"ק של מדינות אלה, גם אם לא שיגרו אפילו טיל לא-קונוונציונלי אחד.

תרחישים אלה הם הסבירים ביותר, וישראל חייבת להיערך ליצירת מענה. קרי, חיזוק משמעותי של יכולת חיל-האוויר לפעול באזורים אלה באופן מסיבי ומדויק. אין הכוונה לתקיפת עונשין, אלא לפעילות נמרצת שתביא להוצאת מערך הטק"ק של מדינות אלה מכלל שימוש שיש לו אפקט מערכתי.

אפקט מערכתי פירושו יכולת שיגור שתביא את ישראל למצב שישפיע על תוצאות הלחימה, ועל אורך הנשימה של לחימה זו. כלומר, שיגור טיל קונוונציונלי יחיד מדי מספר ימים חסר ערך מערכתי. שיגור טיל לא-קונוונציונלי יחיד החמוש בראש-נפץ ביולוגי או גרעיני הוא בעל ערך מערכתי רב, אבל אופי מניעתו מתקשר לשדות שיח מסוג אחר לחלוטין (הרתעתי-אסטרטגי).

בגלל בלבול מושגי, אי הבנת התמונה הכוללת וכשלים מסוגים אחרים המוכרים לנו זה זמן רב, ישראל משקיעה בכל, להוציא בנקודת העבודה הקריטית שלה במענה

המתימטיקאי ומנתח המערכות הצבאיות חיים אסא היה ראש הצוות האסטרטגי של ראש-הממשלה יצחק רבין ז"ל, בין השנים 1990-1995. בין השנים 1976-1987 היה ח"א חוקר בענף חקר ביצועים בחיל-האוויר. כיום הוא מנכ"ל חברת אסא-אור המתמחה בניית מערכות צבאיות. ביולי 1998 נקרא על-ידי ראש-הממשלה בנימין נתניהו לבחון את סוגיית טילי הקרקע-קרקע.

אופרטיבי המבוסס על חיל-האוויר. ישראל משקיעה במערכת ה"חץ", שזו טעות שאין לה מתקן, ולו רק מפני שמבחינה תקציבית ההשקעה במערכת זו היא על חשבון השקעה במענה אופרטיבי. המענה ההגנתי אינו מייצר את האפקט של דרכי והוצאת מערך הטק"ק של מדינות כמו עירק וסוריה מכלל שימוש. לכל היותר, הוא יצמצם במידת מה את מספר הטילים שיפגעו בישראל, אם בכלל. הוא אינו מהווה מענה במישור האסטרטגי, ואינו מהווה פתרון אופרטיבי. אם כך, מה הוא? התשובה לכך תינתן בפרק מיוחד להלן. גם חיזוק המענה האסטרטגי של ישראל לא יהיה נכון, אם הוא יבוא על חשבון המענה האופרטיבי. הוא בהחלט מחויב אבל באופן מאוזן.

הגנה על-ידי יירוט

אחת התפיסות הנדושות בעת האחרונה היא תפיסת היירוט, בין אם בשלב החזרה של הטיל הבליסטי התוקף לאטמוספירה, המיוצג על-ידי מערכת ה"חץ", ובין אם בשלב ההאצה של (BPI). יש הרואים את מערכת ה"חץ" כפתרון שאין בלתו, ואין צורך ביום לימודים ארוך כי להבין שהוא אינו יכול להיות פתרון לטילים החמושים בראש-נפץ לא-קונוונציונלי, ולו רק משום הזליגה בשיעור זה או אחר, המעוררת את הספק בראיית מערכת היירוט כמענה יחיד. מתוחכמים יותר רואים את הנדבכים, כלומר, יירוט בשלב ההאצה של הטיל הבליסטי, פעולה המחייבת שהייה מעל ובעומק שטח המדינה התוקפת, וכן יירוט הטילים "שחמקו" מצפורני המיירטים האלה ויירוטם על-ידי מערכת ה"חץ".

גם מערכת משולבת זו אינה יכולה להוות "חסימה הרמטית", ולכן אינה מהווה מענה לאיום הקונוונציונלי. כדי שמערכת משולבת זו תהווה מענה מלא, כלומר תביא להישג מבצעי של זליגה נמוכה מפרומיל אחד (0.1 אחוזים מהטילים ששוגרו), תיאלץ ישראל להציב עשרות "ערכות" בסבבים מעל מדינות העימות הפוטנציאליות. פעולה כזאת אינה בהישג ידה של ישראל, ולהערכת רבים גם אינה בתחום האפשרי לארצות-הברית.

נקודה חשובה להדגשה הינה הנקודה הטכנית: רעיון היירוט בשלב ההאצה אינו ניתן למימוש, ולו רק מפני שהוא מחייב יירוט של טיל על-ידי טיל בשיטת החימוש אחר השיגור. כלומר, הטיל המיירט אמור לאתר את הטיל הבליסטי התוקף בכוחות עצמו, ללא כל בקרה או הנחיה מהמערכת ששיגרה אותו, ואמור לעשות זאת תוך שהוא סוגר טווח גדול מאוד של עשרות קילומטרים. קושי טכנולוגי זה מציב על כל התפיסה סימן שאלה גדול. סימן שאלה נוסף קשור כמובן לבעיית שהייתם של הכלים המשגרים את טילי היירוט מעל ובעומק שטח האויב, וההכרח שהם יפעלו עצמאית, במשך עשרות שעות. קיימים קשיים נוספים שלא ניתן לפרטם בגלוי, אבל ניתן לומר בוודאות שתפיסה זו היא רעיון עיוועים שיכניס את ישראל להיריון רע. התפיסה פותחה עבור ה-BMDO (מנהל ההגנה נגד טילים בליסטיים האמריקני), אבל ישראל עלולה למצוא את עצמה מצטיידת מבלי דעת בפתרון שארצות-הברית עצמה אינה מאמצת, בדומה ל"חץ" שגם הוא היה

תכנית פיתוח עבור ה-BMDO, וישראל מצאה את עצמה מצטיידת בו.

הבעיה המרכזית של תפיסת ההגנה האקטיבית טמונה במושג הקרוי "קריטריון מערכת". כלומר, אם מערכת ההגנה האקטיבית אינה מונעת שיגור לא-קונוונציונלי, אינה מונעת שיגור אופרטיבי (טילים קונוונציונליים), ואינה יוצרת אפקט המאלץ את הצד התוקף להפסיק את שיגורו משום שהיא רק מצמצמת מעט את מספר הטילים שיחדרו לישראל, נשאלת השאלה כמה שווה להשקיע בעבור האפקט המערכתי המועט שהיא יוצרת? מה הוא המועט הזה? הוא מסתכם, אולי, בניסיון לירט את המטח הראשון, לצמצם את מספר הטילים החוזרים, ובזאת תם תפקידו. אם כך, ההשקעה בו חייבת להיות מוגבלת לתפקיד זה בלבד. ניתן אפוא לקבוע שממדי המערכת המיירטת חייבים להיות מצומצמים בכל הנוגע למספר הטילים ("חץ") ולמספר מערכות.

אילו היה לישראל תקציב אינסופי, לא היתה ההצטיידות בכמות גדולה של מערכות וטילי "חץ" בעייתית כל כך. הבעיה טמונה בצורך לאזן את התקציב המוקצה להתמודדות עם איום הטק"ק בין כל המרכיבים ההכרחיים: הרתעת, הגנתי ואופרטיבי.

רק לצורך אזכור ההיסטוריה, יצחק רבין ז"ל ראה בתכנית ה"חץ" תכנית פיתוח בלבד. הוא הבין שאין היא תורמת ישירות ובצורה משמעותית בתחום האסטרטגי-הרתעתי, מצד אחד, ולא ראה ב"חץ" מרכיב חשוב במערך האופרטיבי, מצד שני. יוצא אפוא שתכניות פסידר-ניסיונות של ה-BMDO שאינן מקובלות על חיל-האוויר האמריקני, למשל, רצות בישראל בשם "מתן עבודה למפעלים". אבל בסופו של עניין, המוצרים של תכניות פיתוח אלה מטילים על ישראל מעמסה תקציבית כבדה, ופוגעים ביכולתה לפתח פתרונות מקוריים משלה.

הצורך ההכרחי בפתרונות ישראליים מקוריים בחיל-האוויר ההבדל בתפיסת הלחימה האווירית בין ארצות-הברית לישראל

הזירה הישראלית, קרי: המזרח התיכון, אינו דומה לזירה ולמערכת האמריקנית. אם ארצות-הברית עוסקת ביירוט טילים בליסטיים או בהתמודדות מול טילים בליסטיים טקטיים, הרי עיקר ההתייחסות היא במסגרת הקרנת העצמה, המחייבת הגנה מסוימת על הכוח המצטבר באזור כלשהו בעולם, שארצות-הברית תחליט להתמודד עמו באלימות. זה אינו דומה למערכת הישראלית מול סוריה ועירק, ולבטח לא מול אירן. ארצות-הברית מפעילה לחמה אלקטרונית שתוכל להביא לשיתוק מוחלט של טילי הקרקע-אוויר של המדינה שהיא פועלת נגדה. לישראל אין יכולת כזאת. ישראל אינה מסוגלת להגיע לעליונות באוויר מעל סוריה או עירק, ואין לה המשאבים לכך. ארצות-הברית ניהלה את המלחמה נגד עירק ב-1991 בתנאי עליונות באוויר.

יכולת כזאת תאפשר, אולי, לארצות-הברית להפעיל כלים נושאי טילים ליירוט בשלב ההאצה. ישראל מוגבלת בתחום זה, למרות גובה הטיסה של כלים אלה, האמור

להעניק להם חסינות, לכאורה, אבל אינו חסין מול טילי קרקע-אוויר SA-10 או מול מטוסי יירוט.

ההבדל בין ארצות-הברית לישראל בהגדרת ההישג האסטרטגי הנדרש

מערכת המדינית-אסטרטגית שבה מצויה ישראל מחייבת אותה להישג שאינו דומה להישג הנדרש מכוחות אמריקניים הפורסים בשטח כלשהו. עימות אמריקני-עירקי, לדוגמה, הוא עימות מוגבל בזמן ובמקום, אבל העימות בין ישראל לסוריה אינו מוגבל בצורה כזאת. להפך, זהו עימות רציף, בלתי מוכרע בעתיד הנראה לעין, ונושא הטק"ק הוא נדבך בעל ערך אסטרטגי בתפיסת המלחמה הכוללת של סוריה, למשל. כלומר, בעוד שכל עניינה של ארצות-הברית בתחום הטק"ק מצטמצם במניעת נפגעים בקרב כוחותיה הנערכים לפעילות מול מדינה כמו עירק או מדינה אחרת, ולאחר העימות לא נעשה כל חשבון על של המאזן האסטרטגי בין ארצות-הברית לעירק, הרי העימות הישראלי-סורי או הישראלי-עירקי הוא עימות אחר לחלוטין. לאחר העימות האלים, הערכת המצב האסטרטגית תיבחן לאור התוצאות, ואם תושג תוצאה הניתנת להגדרה כזאת: עירק או סוריה פגעו בריבונותה של ישראל על-ידי שיגור טילים בליסטיים, ורצון או יכולת אלה של המדינות האלה לא הוצאו מכלל שימוש, הרי ישראל תמצא את עצמה לאחר מפגש אלים מסוג זה בנחיתות אסטרטגית, שמשמעותה העיקרית תהיה מגבלות משמעותיות על כושר התמרון הצבאי והמדיני שלה בכל עניין באזור, כולל עניין לבנון והפלשתינים.

כלומר, אם ישראל לא תבנה לעצמה יכולת אופרטיבית שתוציא את איום הטק"ק מכלל שימוש, קרי: על-ידי כוחות צבאיים אוויריים ולא-אוויריים, הרי תוצאות העימות (אם יהיה) ידועות מראש, גם אם ה"חץ" יירט שבעים אחוזים מהטילים שישוגרו לעבר ישראל (מספר שלהערכתי אינו ריאלי). מכאן, שכל יהבה של ישראל חייב להיות מוטל על המרכיב האופרטיבי. מרכיב זה, יחד עם היערכות מוגבלת של מערכת ה"חץ", יכול להביא עימות עם מדינות כמו סוריה ועירק לתוצאה שתמחק את הטק"ק כאיום רלוונטי בעתיד (מעבר לעימות הספציפי האפשרי).

הממד האופרטיבי

עילות אופרטיביות מסיביות ואפקטיביות יכולה לצאת לפועל רק על-ידי חיזוק יכולתו של חיל-האוויר הישראלי. חיזוק היכולת בתחום ההתמודדות עם טק"ק אינו יכול להתפרש כיכולת לתקוף מטרות אורחיות, ולא אמור להתפרש כך. פירושו יכולת להתמודד עם הבעיה בכל הכלים, כולל קרקעיים, תוך יכולת תמרון חופשית ככל האפשר בתוך ומעל שטחי המדינות התוקפניות. חופש תמרון כזה מחייב התעצמות בסד"כ וכן התעצמות טכנולוגית (מערכות) שתאפשר יצירת אפקט משמעותי בתחום זה (איום הטק"ק). ישראל אינה יכולה להסתפק במרכיב ההגנתי-פעיל (יירוט). היא חייבת להביא למצב שהתוקפן יפסיק את שיגוריו בגלל פעילותו של צה"ל. כולנו

יודעים שתקיפת בגדד אינה יעילה, ולא תיצור לחץ כלשהו על המנהיגות העירקית. אבל אם נאיים בנטילת היכולת האסטרטגית של מדינות אלה בגין שיגוריהן, יהיה לכך אפקט משמעותי למלחמה עצמה, ויותר מכך – לאופק שלאחר המלחמה.

השמדת מערך הטק"א של סוריה על-ידי חיל-האוויר במלחמת שלי"ג יצרה יתרון אסטרטגי מוחץ של ישראל על הסורים. יתרון זה הוא שהביא את הסורים לפתרון הטק"קי כמאזן. זו דוגמה לפעילות אופרטיבית שהביאה לשינוי האיזון האסטרטגי לטובת ישראל.

ההבדל המהותי בין מלחמת המפרץ למלחמה הבאה

מלחמת המפרץ ב-1991 נכשל הניסיון להשמיד את משגרי הטק"ק העירקיים. פרופסור אליוט כהן ניתח במחקר מקיף את מקורות הכישלון. אחרים טוענים שלעולם לא ניתן יהיה להשמיד את מערכי הטק"ק של העירקים והסורים, ויש כאלה המביאים את מלחמת המפרץ כהוכחה.

בכוונתי להצביע על ההבדלים המהותיים בין המלחמה שהיתה, מלחמת כוויית, לבין המלחמה שכנראה עוד תהיה. המלחמה שעוד תהיה עלולה להתנהל בין ארצות-הברית לעירק, או בין ישראל לסוריה, או בין ישראל לעירק. אנחנו נתמקד בתחום הישראלי-סורי או הישראלי-עירקי.

לפני שנתאר את ההבדלים או הפערים, נציג את המשותף: ראשית, הטילים יהיו חמושים בראשי-נפץ קונוונציונליים, כאשר ברקע ירחף איום של שיגור טילים החמושים בראשי-נפץ לא-קונוונציונליים. שנית, המערכת תכלול את ישראל באופן ישיר. כלומר, השיגורים יתקיימו במסגרת מלחמה כוללת בין ישראל למדינות אלה. מכאן שלישראל יהיה, תיאורטית לפחות, חופש תמרון לפעול בכל צורה שתראה, והכוונה לתחום האופרטיבי: מהנחתת כוחות יבשה מלווים בקבוצות הלם אוויריות (מסוקי קרב, מטוסי קרב ומסוקי סער) וכיבוש והשתלטות על שטחים בעומק סוריה או עירק, ועד מבצע קלסי בחזית (קרב התקפה או הגנה).

ההבדלים המהותיים נעוצים בתכנים הבאים: ב-1991 לא היתה לארצות-הברית יכולת "לצוד" את משגרי הטק"ק, משום שהיא לא יצרה כיוון חשיבתי כזה. הניסיון שלה להשמיד את משגרי הטק"ק בעזרת מעגל מודיעיני-מכ"מי בדמות מטוס ה-JSTARS היה לב הכישלון. אינני רוצה להעמיק כאן את הניתוח מסיבות של חיסיון, אבל אסתפק בקביעה שהיכולת הטכנולוגית במלחמת המפרץ לא היתה ממוקדת. אין לי ספק שהאמריקנים עצמם משפרים את יכולתם וממקדים את הצרכים המבצעיים שלהם בנושא זה, ויוכלו לתת בעצמם תשובה לא רעה בעתיד הקרוב.

המלחמה שהיתה היא רק שיעור לשני הצדדים. השאלה הגדולה היא איך כל צד מפיק את לקחו. מצד שני, אין ספק שהלחץ שהפעילו האמריקנים על משגרי הטק"ק יחד עם הבריטים, בעזרת יחידות קומנדו, ניסיונות ציד ונוכחות באזורים החשודים, יצרו עניבת חנק משמעותית ביותר על מערך הטק"ק העירקי, ואולי הביאוהו לעצירה כמעט

מוחלטת ולשיגורים מאוד לא יעילים לאחר שלושה שבועות.

אם נסכים שהפעילות האמריקנית-בריטית היתה מאולתרת, אפשר להבין שהכישלון במלחמת המפרץ היה בעיקר שיעור חשוב לקראת המלחמה הבאה. מי שמציג את תוצאות מלחמת המפרץ (בתחום הטק"ק) כהוכחה לאי חשיבותם של חילות-האוויר במהלומה על מערכי הטק"ק, טועה מהותית, ופותר כר נרחב למדיניות יירוט בלבד (מבחינה תקציבית), שגם היא נכשלה כישלון חרוץ במלחמת המפרץ.

אי אפשר לצפות שבמאמר זה אציע פתרונות טקטיים או אופרטיביים להתמודדות מול טק"ק. מצד שני, ניתן לומר שללא לחץ אווירי ממוקד, וללא נוכחות אווירית, ובכלל נוכחות של כוחותינו באזורי השיגור, והכוונה לנוכחות משמעותית שתחייב ליצור עליונות באוויר באזורים אלה (גם בעומק של 600 ו-700 ק"מ), השיגורים לא ייפסקו, והמשחק האבוד מראש של התקפה נגד הגנה יסתיים בצורה ידועה מראש.

טענה נוספת, שיש מציגים אותה נגד הגישה האופרטיבית האווירית היא שמערך הטק"ק הצפוף בעולם מצוי בסוריה ובעירק או במצרים, וכדי לטפל במערך השיגור צריכה ישראל להתמודד עם מערכים קשים אלה.

תשובתי לאמירה זו טמונה גם היא בטכנולוגיה ובצורת חשיבה ההופכת את מערכי הטק"ק לבעיה, אבל בעיה שלא תהיה קריטית אם חיל-האוויר הישראלי יתעצם באופן משמעותי. כדי ליצור נוכחות ישראלית משמעותית יידרש חיל-האוויר ליצור את העליונות האווירית הזאת. לשם כך – ובעיקר משום כך – עליו להתעצם באופן משמעותי ביותר מבחינת סד"כ מטוסי הקרב, שיהיה מלווה במטוסי "שירות" שלא היו בידי עד היום, כדי לרכוש יכולת הפעלה אופרטיבית בטווחים גדולים מאוד.

לסיכום סוגיית הטק"ק, ברצוני להדגיש שהיא ניתנת לפיתרון בתנאי שהתקציב המיועד לנושא זה לא יכורסם על-ידי מערכות היירוט. בעיית הטק"ק אינה דרמטית כמו במלחמת יום הכיפורים. חיל-האוויר הישראלי הוכיח זאת ב-1982. הוא יודע להתמודד עם הבעיה, וכך גם האמריקנים, וביתר שאת.

טענה נדושה נוספת המוצגת נגד התפיסה האופרטיבית היא שכדי ליצור אפקט משמעותי על ישראל להשמיד את כל משגרי הטק"ק של האויב. שאם לא כן, יוכלו סוריה או עירק לשגר טיל לא-קונוונציונלי לעבר ישראל.

תשובתי לאמירה זו מתחלקת לשני חלקים: ראשית, יש להפריד בין הרובד האסטרטגי, שמקורו בשיגורים לא-קונוונציונליים, לרובד האופרטיבי, המבוסס על שיגורים קונוונציונליים. שיגור לא-קונוונציונלי אינו יכול להיות מטופל על-ידי מרכיב אופרטיבי, בין אם הוא הגנתי ובין אם הוא התקפי. הוא מטופל רק במישור ההרתעה.

שנית, אם ההתמודדות במישור האופרטיבי תייצר את "הלחץ" שאני מצפה לו, היא תיצור בכך אפקט הרתעתי משמעותי גם במישור האסטרטגי. כלומר, ככל שהלחץ הזה יהיה משמעותי וממוקד יותר, כך ייווצר איום מוחשי יותר על יכולתו האסטרטגית של הצד השני. כאן יש דמיון ברור ליכולתה של ישראל להכות את מערך הטק"ק הסורי ב-1982. למרות שישאל הייתה במערך הטק"ק בלבנון בלבד, ולא פגעה בסוללות הסוריות בסוריה, ולמרות

שהמלחמה בלבנון ב-1982 היתה מוגבלת ולא פגעה ישירות בסורים, היתה זו מהלומה אופרטיבית בעלת ערך אסטרטגי מסדר ראשון.

והערה אחרונה: היכולת למנוע שיגורי טילים על ישראל באופן מוחלט אינה בהישג-יד. כדי לרכוש יכולת כזאת, על ישראל להיכנס להרפתקה תקציבית בלתי-נסבלת, שאין לה כל הצדקה. ישראל יכולה לסבול פגיעה של מספר עשרות טילים קונוונציונליים בתחומה, בתנאי שתפעל נמרצות לעצירת שיגורים אלה. הפעילות האופרטיבית אינה מבטיחה מניעת שיגורים, אבל היא מבטיחה את החנקתם ככל ששעון הלחימה מתקדם.

כדי שעמדתי תהיה חדה, אציג אותה כך: מערכת "חץ" היא מערכת התומכת ביכולת האופרטיבית, בבחינת מענה ליום-יומיים הראשונים. היכולת האופרטיבית היא המערכת העיקרית – השדרתית, גם משום שהדבר נכון מבחינת ההתמודדות מול טק"ק וגם משום שהתעצמות כגון זו משרתת את צה"ל בתחומי לחימה נוספים (עובדה לא נכונה לגבי מערכי היירוט). כלומר, זו אינה התעצמות ייעודית נגד טק"ק בלבד, ויש לה אפקט משמעותי על כל גורות הלחימה. היכולת הרבגונית היא מרכיב חיוני ביכולתה של ישראל לעמוד מול איומים חדשים ומתחדשים. אם ישראל תידרש להציג מענה מוגדר לכל איום חדש שיצוץ, היא תיכנס למעגל של חוסר יכולת להתמודד, ותקרוס.

מרכיבי ההתעצמות העיקריים הנדרשים בממד האופרטיבי

מרכיבים אלה מתחלקים לשניים: א) מרכיבים מקוריים שעל ישראל לפתח בעצמה תוך שימוש ביכולת המקורית הטכנולוגית שלה. אין ביכולתי לפרט את מחשבותי במישור זה. ב) מרכיבי התעצמות שדרתיים כגון: מטוסי קו ראשון תוספת של 2-3 טייסות, מסוקי תקיפה מתקדמים 2-3 טייסות נוספות, מערכות שליטה מוטסות, מסוקי סער מתקדמים ("בלקהוק" ומעלה), מטוסי תדלוק, ומרכיבים נוספים שאיני יכול לפרט. יכולת זו, נוסף על רכיבי הפיתוח הטכנולוגי הישראלי, יעצימו את יכולתו של צה"ל בהתמודדות מול טק"ק, מצד אחד, וגם יעצימו את יכולתו של צה"ל בגזרות לחימה אחרות, על חשבון השריון, למשל. כלומר, התפתחות זו, המחייבת גם התארגנות מחודשת מבחינת מבנה צה"ל, מבנה המסגרות הלוחמות שלו, מערכות השליטה והמודיעין, תיצור אפקטים חדשים, חדים יותר, גם במלחמה הקונוונציונלית בחזית ובעומק החזית, על חשבון חלק מסוים מהטנקים, וחלק מסוים מכווחות מיותרים אחרים שלא יבואו לידי ביטוי במלחמה הבאה.

על ישראל להתייחס לבעיית הטק"ק כמו אל מרכיב אחד במכלול שלם של מלחמה. הטעות החוזרת על עצמה, של התבוננות בבעיית הטק"ק כבעיה העומדת בפני עצמה ומתקיימת רק לעצמה, היא שמביאה לפתרונות עיוועים בלתי-אפשריים, הנתמכים על-ידי מוסדות אמריקניים כגון ה-BMDO, שיוצרים את המצב הבא: כל איום חדש שיווצר מול ישראל יחייב פתרון ספציפי, ולא פתרון הנגזר מראיית

מיותר. התשובה הנכונה טמונה באיזון בין המרכיבים השונים. כלומר, האיזון בין המרכיב האופרטיבי, ההגנתי-פעיל והסביל. הניסיון להציג פתרון מערכת המבוסס רק על רגל אחת נטול יסוד. התפיסה האופרטיבית שהוצגה במאמר זה אינה שוללת את ההצטיידות במערכת ה"חץ": היא מחייבת הצטיידות במערכת זו, אבל באופן מאוזן מול הצורך בהצטיידות ובהתעצמות של חיל-האוויר מול האויב. כדי שעמדת תהיה ברורה אציג אותה כדלקמן: מערכת ה"חץ" היא מערכת תומכת בלבד ביכולת האופרטיבית, היא המערכת העיקרית השדרתית, גם משום שהדבר נכון מבחינת ההתמודדות מול טק"ק, וגם משום שהתעצמות זו משרתת את צה"ל בתחומי לחימה נוספים. כלומר, זו אינה התעצמות ייעודית נגד טק"ק בלבד, ויש לה אפקט על כל גזרות הלחימה ■

ביטחון אינטגרטיבית, ויביא את ישראל לפשיטת-רגל כלכלית ולפשיטת-רגל אופרטיבית.

תפיסתו של יצחק רבין ז"ל, שהודמן לי לעבוד במחיצתו מספר שנים, היתה נכונה, לדעתי, והיתה מקור השפיות: לראות את תכנית ה"חץ" כתכנית פיתוח בלבד, וכדי למקד אותה כתכנית כזאת אין צורך להצטייד בטיילים אלה מעבר למינימום מסוים שנועד למיקוד צורכי הפיתוח. התפיסה האופרטיבית היא התפיסה הבסיסית שעליה ישראל חייבת להתבסס. האיום האסטרטגי חייב לקבל תשובה במישור ההרתעה בלבד. כמו כן, ליכולת המהלומה האופרטיבית יש אפקט אסטרטגי ממדרגה ראשונה.

הפעילות האופרטיבית אינה מבטיחה מניעת שיגורים, אבל היא מבטיחה את החנקתם ככל ששעון הלחימה מתקדם.

הנקודה החשובה שברצוני להדגיש היא שהויכוח בין "האבות המייסדים של הקונספטים השונים" הוא ויכוח

ב-3,500 גיחות של "ציוד ברוזים" לא הצלחנו להשמיד ולו גם משגר נייד אחד של העירקים, וזה בתנאים אופטימליים של עדיפות מוחלטת מול אויב המחוסר חיל-אוויר ונעדר מערך נ"מ בעל משמעות, במודיעין מיטבי, בראות מושלמת ובפער טכנולוגי של דור שלם. כל אלה דורשים מאתנו שינוי קונספטואלי בהיערכות מול שכנת הטיל הבליסטי.

גיימס או'בריאן

(מפקד לחק בחיל-האוויר המלכותי במלחמת המפרץ,

בתגובה על הדוח של אליוט כהן על כישלון

חילות-האוויר של הקואליציה במלחמה)